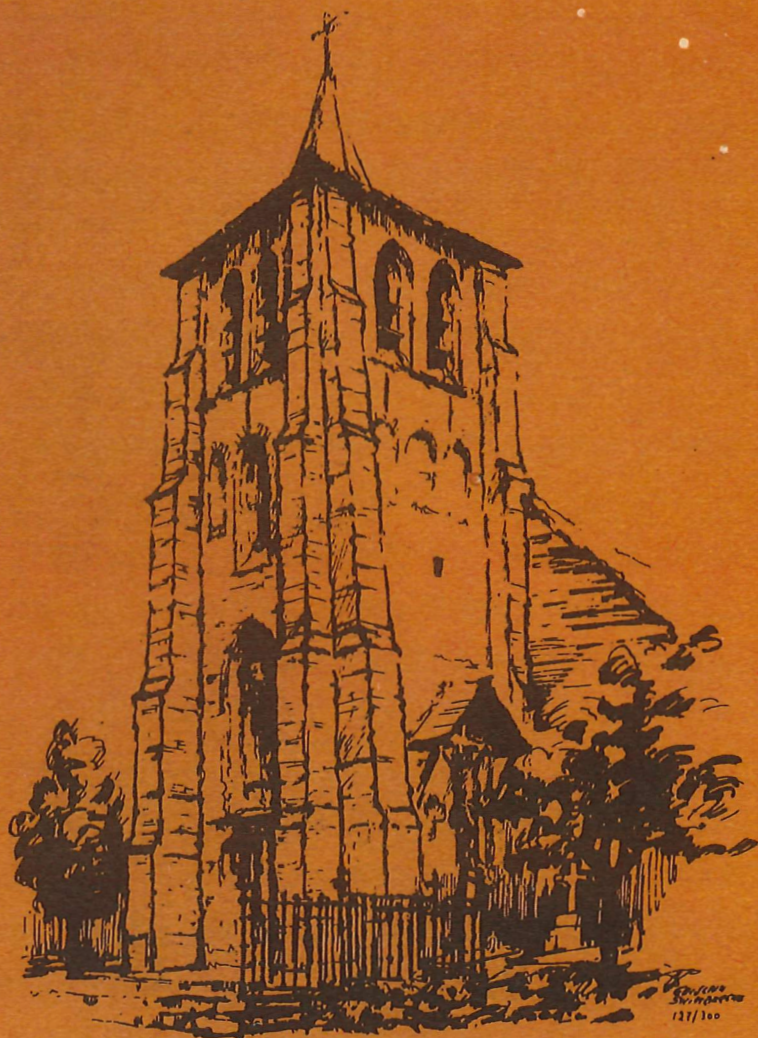


ZILLEGHEM



6 de jaargang nr. 1

ZILLEGHEM

HANDELINGEN VAN DE KRING VOOR HEEMKUNDE
EN GESCHIEDENIS "PASTOOR RONSE"

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

I N H O U D

		P.
Jules Pollet	Zedelgem van de Vrede van Rijswijk(1697) tot de Vrede van Utrecht (1713)	3
Br. Grégoire	Dagboek van een soldaat-brancardier (deel 2).....	18
Willy Peirsegaele	Zedelgemse en Veldegemse familienamen die hun oorsprong vinden in voor-namen.....	37

REDAKTIE EN BEHEER

Willy Peirsegaele	St.-Laurentiusstraat 12	Zedelgem
Jules Pollet	Sint-Elooistraat 16	Zedelgem
Patrick Arnou	B. J. Lievensstraat 2a	Zedelgem
Géry Cappon	Schattingbeekstraat 3	Zedelgem
Victor Deceuninck	Groenestraat 29	Zedelgem
Bertrand Denys	Klaprozenlaan 13	Loppem
Eddy Kyndt	Snellegemsestraat 8	Zedelgem

Lidmaatschap: 200 F

Rek. 001-0771018-41

Heemkundige Kring "Pastoor Ronse"

Zedelgem

Studies verschenen in "Zilleghem"
of uittreksels daarvan, mogen
niet gebruikt noch aangehaald
worden zonder te verwijzen
naar dit tijdschrift en de
auteur.

Verantwoordelijke uitgever:

Willy Peirsegaele, St.-Laurentiusstraat 12 Zedelgem

ZEDELGEM

VAN DE VREDE VAN RIJSWIJK (1697) TOT DE VREDE VAN UTRECHT (1713)

Jules Pollet

De Vrede van Rijswijk bracht zogoed als geen verademing na de Negenjarige oorlog. De toestand bleef troebel en benard. Een deel van de bevolking was totaal berooid. Zo komen in de parochierekening van 1698 'n 30-tal belastingplichtigen voor die als "insolvent" worden vermeld. Ze hebben niets om te betalen. Onder deze zijn er zes die meer dan 10 gemet (belastbare oppervlakte) land gebruiken; één van hen zelfs 44 gemet: een aanzienlijk bedrijf in die tijd.

Ook ongure elementen, berooiden en afgedankte soldaten, brengen onveiligheid. Tegen deze personen wordt een wachtdienst georganiseerd. In opdracht van het parochiebestuur moet Guillaume vande Ketele de parochie rondtrekken "om de ghemeenten te doen vergaederen opden XI ougust 1698". In die bijeenkomst werden door het lot de personen aangewezen die moesten wacht doen. Het hoofdkwartier van deze wacht was gevestigd ter herberg van Frans de Backere (St.-Hubrecht). Van de parochie ontving hij 5 lb. 5 s.gr. voor "thaire, leveringhe van hout ende keirsen tot onderhout vande wachten ten jaere 1698".

Dezelfde Guilliame vande Ketele moest op 3 en 4 november 1698 nogmaals de ronde doen van de parochie, nu "tot het opnemen vande slete vande graenen van iders menagie tot het overbringhen aenden Collegie". De schepenen van het Vrije verlangden dus inlichtingen nopens de graanvoorraad, waarover ieder gezin nog beschikte. Voort bleef de parochie bedolven onder schuldenlast.

Aflossingen en rente moest worden betaald voor de leningen, die de parochie tijdens de voorbije oorlogen had aangegaan. En... een nieuwe oorlog stond voor de deur.

Ondertussen ging het gewone leven verder. Bij David Boussemaere, in de herberg de Witte Doorn, werden op parochiekosten getrakteerd "de schotters vande ghilde als sij de processie met het schieten vereert hadden". In dezelfde herberg werd op 21 maart 1698 ook getrakteerd "de jonckheijt deser prochie, als sij de comedie ghespeelt hadden". De Zedelgemse jongeren hadden dus een blijspel opgevoerd. Ook in de processie op de kermisdag stapte de schuttersgilde op en "de schotters vereert hebbende de processie inden ommeganck opden kermesdach" werden bij Vincent Breemeersch in Zuidwege getrakteerd. In februari 1699 is pastoor Rochus Simons gestorven. Dan komt Jacobus de Perck, geboortig van Roeselare, naar Zedelgem als deservitor (dienstdoende pastoor). In de parochierekening van 1699 lezen we dat hetgeen de parochie aan de pastoor moest betalen, gegeven werd aan Jacobus de Perck "gedaen hebbende den dienst inde plaetse van wijlent de voorgaenden heere pastor".

Vanaf juni 1699 begint Carolus Obert zijn pastoor-schap op Zedelgem. Aan de pastorie wordt op

parochiekosten een en ander vernieuwd. In juli 1700 werkte Joris Pollevie 5 dagen aan het "verdecken van het stroodack" op de pastorie. Voor loon kreeg hij 12 s.gr. en zijn diender F. Haeghebaert 5 s.gr. Door Maarten de Nijs werden voor 11 s.gr. 100 "gleij" geleverd en door Jaspar Storme 50 "gleij" voor 9 s.gr.

Ook ten jare 1700 stapten naar aloude gewoonte de leden van de schuttersgilde op in de drie traditionele processies. Na afloop ervan werden ze door de parochie getrakteerd:

- op H. Sacramentsdag bij Jan Logghe (St.-Joris de Potente)
- Op St.-Laurensdag bij Guilliame Bossuijt (de Slunse)
- Op de "kerckwijdinghe 12 7bre 1700 (kermisdag 12 september 1700)" bij Jacob Martelé (Noordwege).

Neringdoeners 1701 - 1713

In de parochierekeningen van 1701 vinden we voor het eerste de namen der neringdoeners (molenaar, herbergiers, winkeliers) die te Zedelgem op het rechtsgebied van het Vrije waren gevestigd. Deze op de heerlijkheid van den Houtschen te Zedelgem echter worden niet vermeld en op het Wijnendaalse te Zedelgem waren er geen. De neringdoeners worden verder in de parochierekeningen met name vernoemd tot 1769 en ook in die van 1792 en 1795.

Aangezien echter de rekeningen van 1718, 1719, 1721 tot 1739, 1741 tot 1759, 1784, 1788 tot 1791, 1793 en 1794 ontbreken, is het niet mogelijk aan de hand van de parochierekeningen een volledige lijst

op te maken van de Zedelgemse neringdoeners tijdens de 18de eeuw. De ambachtslieden echter (timmerman, smid, wagenmaker...) worden niet vermeld. We laten nu de namen volgen der neringdoeners van 1701 tot 1713.

Molenaar op de dorpsmolen.

In 1701 was Jan van Houtte er molenaar. Vanaf 1704 is Christiaan Lievens vermeld als "meulenaere vanden platse meulen". Hij is op 26 april 1737 gestorven; zijn weduwe Brigitta vande Ketele op 27 mei 1761.

Herbergiers.

1. **Zuidwege.** In 1700 was Joos Loncke opgevolgd aan Vincent Breemeersch die op 28 februari 1700 was gestorven en op 2 maart begraven in het middenkoor van de Zedelgemse kerk ("sepultus in medio chori ecclesiae de Zedelghem"). Vanaf 1704 wordt Albert de Ruwe vermeld als herbergier in Zuidwege. Hij sterft op 14 januari 1720 en wordt op 16 januari te midden van het hoogkoor begraven ("sepultus in medio altioris chori"). Vanaf 1720 vinden we Niklaas Storme vermeld als herbergier in "d'herberghe Suijtweghe".

2. **St.-Joris de Potente.** Sedert 1688 was Jan Logghe er herbergier. Vanaf 1705 is het Jaspas Storme, die "d'herberghe Sinte Jooris" uitbaat. Hij sterft op 13 augustus 1729, 73 jaar oud en wordt op 16 augustus in de kerk begraven ("sepultus in ecclesia").

3. **St.-Hubrecht.** Frans de Backere was er sedert 1686 herbergier. In 1702 komt Jan Toomkens er, die tevens ook "schoolmeester ende cherusien (heel-

meester) op dese prochie" was. Vanaf 1706 is amman Niklaas Vanden Bussche jr. er herbergier (1).

4. **Witte Doorn.** Herbergier sedert 1697 is David Boussemaere. Vanaf 1705 wordt Jan Roels vermeld als "Herbergier ter deser prochie inden Witten Doorn". In 1710 wordt Jacob de Busschere en in 1713 Pieter Martelé er herbergier (2).

5. **Noordwege.** Jacob Martelé was er sedert 1695 herbergier. Hij stierf op 19 januari 1729 en werd op 23 januari in de kerk begraven. Hij was kerkmeester van 1708 tot 1714 en vanaf 1703 tot aan zijn dood "Sinte Laureijsmeestere" ook gezegd "sorgher van Sinte Laureijs autaer". Na zijn dood hertrouwde zijn weduwe Maria Pijpe met Jan van Maele. Nadat ook deze gestorven was huwde zij ten derde male op 5 juli 1762 met Joseph Mortaigne. Deze stierf op 3 juli 1778, 53 jaar oud; Maria Pijpe, een paar maanden later, op 6 oktober 1778, 79 jaar oud.

6. **de Slunse.** Getrouwd met de weduwe van de op 24 februari 1694 gestorven Philips de Munster, was Guilliame Bossuijt herbergier geworden in "d'herberghe de Sluijnse". In 1710 is Anselmus de Ketelaere "in huijwelick hebbende de weduwe van Guilleame Bossuijt" er herbergier. Op 14 mei 1712 trouwt Philips de Munster jr. met Anna Rogiers en is van dan af herbergier in de Slunse.

7. **St.-Sebastiaan op het Leenhof.** Philips Haghebaert is de laatstvermelde herbergier in de parochierekening van 1701, vermoedelijk in de herberg St.-Sebastiaan. Wie er verder herbergier was is niet duidelijk. In de parochierekening van 1720 lezen we: "d'herberghe het Leenhof ter

plaetse en is ten jaere deser rekeninghe gheen neiringhe ghedaen geworden".

Winkeliers.

- * Pieter Rogiers, vermeld tot 1708.
- * Niklaas vanden Bussche sr. gestorven op 20 juli 1703, 60 jaar oud. Hij was van 1671 tot 1697 berijder van Aartrijke-ambacht en woonde tot 1685 in Aartrijke; vanaf 1685 in Zedelgem waar hij winkel hield.
- * Jacob Rogiers, vermeld vanaf 1704.
- * Jacques de Graeve, vermeld vanaf 1705.
- * Jacques Reijghere, vermeld vanaf 1705. Hij stierf op 12 februari 1728 en was vanaf 1717 kerkbaljuw en hondeslager. In de laatstgenoemde functie had hij als taak het "keeren ende vuytjaeghen vande honden ten tijde vande goddelijcke diensten".
- * Anthone Vermeersch, vermeld vanaf 1709.
- * Lodewijk Reijngaert, vermeld vanaf 1709.
- * Joannes Vijncke, vermeld vanaf 1711. Hij was koster van Zedelgem vanaf 1704 tot aan zijn dood op 7 januari 1736.

Spaanse Successieoorlog.

Op 1 november 1700 stierf Karel II, koning van Spanje en graaf van Vlaanderen. Aan koster Philips Haghebaert jr. betaalde de parochie 1 lb. 10 s.gr. voor "het luijden over doodt" en een



plechtige uitvaartdienst werd voor de overleden vorst in de Zedelgemse parochiekerk gecelebreerd. Daar Karel II kinderloos was gestorven, zou over zijn opvolging een Europese oorlog losbarsten: de Spaanse Successieoorlog. Karel II had als zijn opvolger de kleinzoon van de Franse koning Lodewijk XIV aangeduid. Deze nam onder de naam van Filips V bezit van de Spaanse erfenis. Zo kwamen ook de Zuidelijke Nederlanden, onder de heerschappij van Filips V van Anjou.

In die tijd was Maximiliaan Emanuël van Beieren landvoogd in de Nederlanden; de markies van Bedmar was opperbevelhebber van het leger en de graaf van Bergeik oefende zeer grote invloed uit op het bestuur in de Zuidelijke Nederlanden. Deze drie erkenden het bewind van Filips V over de Nederlanden en werden hierin gevolgd door bestuur en rechtsmacht. Zo waren de Zuidelijke Nederlanden zonder slag of stoot onder Anjouaans bewindgekomen. Met de nieuwe vorst kwam ook een nieuw regime: de belastingen gingen de hoogte in en dienstplicht werd ingevoerd. In feite was het Lodewijk XIV die alles regelde.

In februari 1701 had Lodewijk XIV de Hollandse troepen die gelegerd waren in de vestingen van Nieuwpoort, Oudenaarde, Aat, Mons, Charleroi, Namen en Luxemburg door eigen troepen vervangen. Zo was een einde gesteld aan het Eerste Barrièretraktaat, waarmee men bij de Vrede van Rijswijk het Franse imperialisme had willen beteugelen. Dit lokte verzet uit en tegen Lodewijk XIV werd een coalitie gevormd, het Haagse Verbond, in 1701 gesloten tussen Engeland, Holland, keizer Leopold I en talrijke Duitse vorsten. De oorlog kon beginnen.

Op 2 mei 1701 moest Zedelgem 5 pioniers leveren en van 11 tot 30 oktober 1701 legerden ruiters met hun paarden op Zedelgem. Op kosten van de parochie moesten deze worden voorzien van "montcost, fouragie", brandhout enz.

Volgens bevel van markies de Bedmar, uitgevaardigd op 4 januari 1702, moest het Vrije voor het leger, "de landtmilitie", 519 "landtsoldaeten" aanwerven. Iedere parochie van het Vrije moest enkele soldaten leveren. Voor Zedelgem was dat twee soldaten voor het "battilion vanden rijn grave". Op 9 februari 1702 werd bij herbergier Guillaume Bossuijt (de Slunse) voor 11 s. 6 gr. gedronken "bijden hooftman ende prochiaenen int aennemen van Jan Verplancke voor soldaet". De tweede die als soldaat werd aangeworven was Reijnier van Hille. Op 19 februari en nog eens op 14 maart 1702 werd hierop gedronken voor 18 s. 8 gr. bij herbergier Jan Logghe (St.-Joris). Voor het "battilionvanden heere Lafaille" moest daarbij nog een halve soldaat worden aangeworven.

Tijdens de zomer van 1703 moest Zedelgem 31 pioniers leveren en in de zomer van 1704 nog eens 12 pioniers alsook "acht peerden om t'canon te treckenint legher vanden grave van la Motte". In 1704 ondergaat Lodewijk XIV zijn eerste nederlagen, die uitmonden in de voor hem rampzalige nederlaag bij Ramillies op 23 mei 1706.

Nu komen onze gewesten onder Anglo-Bataafs bewind: Engelsen en Hollanders stellen nu de wet. De Spaans-Franse troepen waren wel door Malbo-

rough verslagen, maar toch vallen nog regelmatig Franse en Spaanse soldatenbenden onze streken binnen. Ondertussen moest Zedelgem verder voldoen aan de opeisingen vanwege de legers: wagens pioniers, "groene fouragie, fagotten en fasseel". Steeds meer ook geraakte de stoffelijke toestand der bewoners belabberd. — Berijder Glaude de Cuijpere moest meermaals optreden tegen hen die hun belastingen niet betaalden. Dit in opdracht van de ontvanger. Door de parochie werd de berijder vergoed voor "t'doen van diversche beschrijvighenaende insolvente persoonen tot becommen voldoenijghe". Ook door de meeste personen werden de disrenten niet lager betaald. Zo schrijft de ontvanger van die renten dat hij deze niet kon innen "ter causen vande troubelen van oorloghe niet en heeft connen vachieren tot hetopsoecken de debiteuren van diere". Wegens de oorlogstroebelen was hij niet in staat geweest de rentegelderste gaan opzoeken.

In die jaren gaat het gewone kerkelijke leven verder. In 1706 en 1707 worden bij herbergier Jaspar Storme (St.-Joris) getrakteerd "de vrouwpersoonen ghescheurt hebbende de kercke opden Wittendonderdagh". Aan de Brugse bakker Pieter de Vestele wordt 4 s. 2 gr. betaald "over leveringhevan craeckelijnghe (koekjes) opden Wittendonderdagh". Deze werden uitgedeeld aan hen die in de dienst aanwezig waren.

In april 1708 werden de kostbaarheden van de kerk naar Brugge in veiligheid gebracht. Zo ook de registers. De losse bladen waarop dan de namer gedoopten werden opgetekend gingen door

de troebele tijd verloren. Na de akt van 17 april 1708 lezen we in het doopregister: "de post Brugis fuere lata registra et iniura temporum plurimorum baptisatorum nomina libello inscripta perierunt" (daarna werden de registers naar Brugge gebracht door de troebele tijd ging het boekje waarin veel namen van gedoopten waren ingeschreven verloren).

In juli 1708 nemen de Fransen bij verrassing Brugge en Gent in. Hun verblijf daat was echter van korte duur. Voor Zedelgem bracht dit allerhande lasten mee. In 1708 moesten twee wagens worden geleverd voor het leger en aangezien dat jaar tevens een jaar was van veel heen- en weertrekende soldatenbenden, werden de herbergen druk bezocht. Op kosten van de parochie gingen die maar drinken bij

Albert de Ruwe in Zuidwege
Guilliamé Bossuijt in de Slunse
Niklaas vanden Bussche jr. in St.-Hubrecht
Jaspar Storme in St.-Joris de Potente
Jacob Martelé in Noordwege
Jan Roels in de Witten Doorn.

Daarbij kwamen nog de uitgaven die de parochie moest doen voor "sauvegarden, leverijnghe van etelicke waeren ten dienste van partijen soldaeten" het uitkopen van soldatenbenden, "verscot van gelde in het contenteren van partijen soldaeten en gheforceerde giften aen militaire commandanten tot eviteren van meerdere onkosten". Volgens mandement van 29 oktober 1708 moest naar het "campement tot Cortemarcq" groenvoeder, haver en hout worden geleverd "ten dienste van eeneghe trouppen geallieerde volckeren van hoorloghe (Anglo-Bataafse en Duitse legers). En tot "eviteren van exe-

cutie militaire", om een strafmaatregel af te wenden, werden op bevel van de kommandant van het kasteel van Wijnendale "fassijnen" geleverd en gevoerd naar "ende ten dienste van het garnisoen op het Wijnendaele casteel".

Het jaar 1709 was aan soldatenoverlast nog erger dan het vorige jaar. Zedelgem betaalde 128 lb. 16 s. 10 gr. voor wat soldatenbenden hadden gedronken in de herbergen; 47 lb. 12 s. 6 gr. voor het leveren van "etelicke waeren"; 79 lb. 14 s. 6 gr. voor het "contenteren" van soldatenbenden. Een totaal van 256 lb. 3 s. 10 gr. De parochierekening van dat jaar werd dan ook afgesloten met een tekort van 158 lb. 17 s. 7 gr.

Op 26 april 1710 werd Zedelgem bevolen "twee canonpeerden" te leveren en op 24 juli 1710 twee wagens ieder met drie paarden bespannen en geleid elk door twee mannen. Voort drinken soldatenbenden in de herbergen en eisen voedsel en geld.

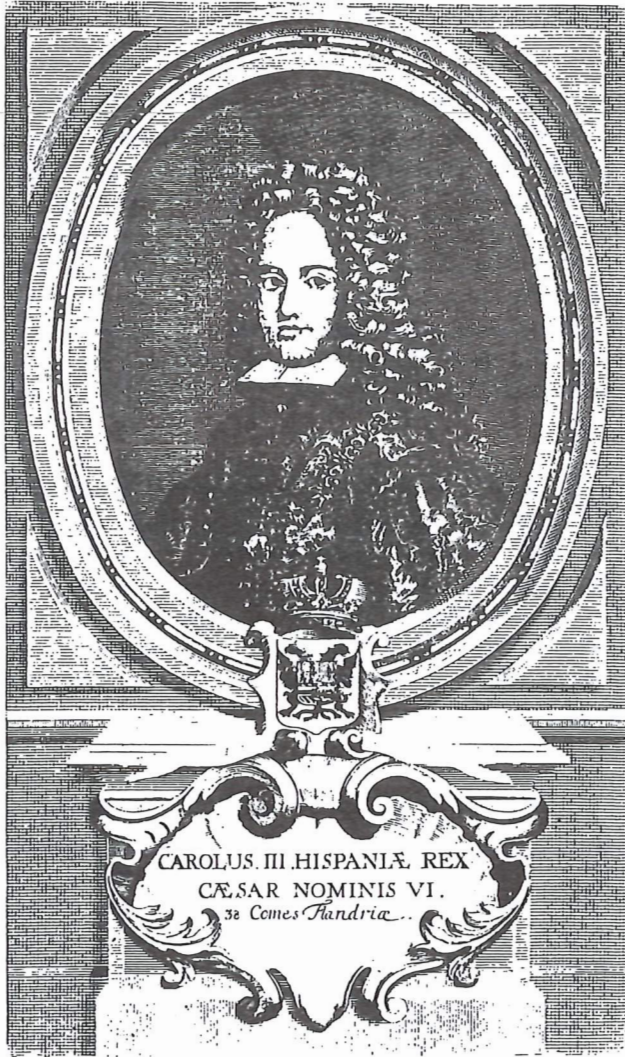
In 1712 verwisselde Carolus Obert van pastorie met leopardus Ramont, pastoor van Westrozebeke. Zo begon Leopardus Ramont vanaf Juni 1712 zijn pastoorschap op Zedelgem. Pastoor van Zedelgem zou hij blijven tot hij in 1724 pastoor wordt der gulden portie in St.-Salvator te Brugge. Om het zijn parochianengemakkelijker te maken op zonen feestdagen aan hun zondagsplicht te voldoen, voert hij in akkoord met hoofdman en parochianen en met goedkeuring van de schepenen van het Vrije een vroegmis in. Nu er twee missen waren, zouden wel alle parochianen in de mogelijkheid zijn de mis bij te wonen. Deze vroegmis in 1714 ingevoerd was de aanloop tot het bekomen van een onderpa-

stoor te Zedelgem. Ter bevordering het het godsdienstig en sacramenteel leven op de parochie richtte pastoor Ramont in 1715 het broederschap van de Lijdende Christus op (3).

Ondertussen ging de oorlog verder. Op 18 februari 1713 is "ter deser prochie ghecommen eene groote partie Engelsche volckeren van oorloghe de welcke versochten van wegghen den commandant Sutton tot Brugghe instanelick te hebben eene somme van pennijnghen ofte andersints soudent sijn verbleven hebben tot de ghemelde somme ten volle soude sijn voldaan gheweest..." Na wat onderhandelen kwam men tot een akkoord. Aan de Engelse kommandant werd 45 lb. 3 s.gr. gegeven.

Op 10 april 1713 wordt een wagen opgevorderd, die moet bespannen zijn met drie paarden en gemend door twee paardeknechten. Deze waren Jan Carroen en Leo Storme. Voor hun werk werden ze 2 s.gr. per dag betaald. In dat jaar 1713 ook moest Adriaan de Ketelaere "fachijnen en carpels" leveren aan de kommandant van het Wijngaardse kasteel.

Volgens de brief van 22 februari 1714 moest Zedelgem 663 lb. 7 s. 8 gr. betalen als uitzendbelasting en dit "causa subsistentie van fouragie ende broodt aende keijserlicke troupen" (tot onderhoud van de keizerlijke legers). Door de Vrede van Utrecht (13 april 1713) immers waren de Zuidelijke Nederlanden toegewezen aan keizer Karel VI van Habsburg. In de Vrede van Rastatt werd dit door de keizer aanvaard. Zo waren onze gewesten de Oostenrijkse Nederlanden geworden, nadat in



november 1715 deze overdracht definitief was geworden door het aanvaarden van het Barrièretraktaat.

Een laatste bericht over deze oorlog wordt gemeld op 24 augustus 1715. Op die dag legerden te Zedelgem soldaten van het regiment van Baden "bestaende in beth als 318 mannen" (meer dan 318 manschappen). Meerdere Zedelgemnaars moesten met wagen en paarden instaan voor het vervoeren van de bagage van deze soldaten.

Nu keizer Karel VI vorst der Zuidelijke Nederlanden was geworden, brak voor onze gewesten een rustige tijd aan. Deze vredige tijd bleef voortduren onder de regering van zijn dochter Maria Theresia tot aan haar dood in 1780, enkel onderbroken door de Oostenrijkse Successieoorlog (1744-1748).

Bronnen:

- De rekeningen van parochie, kerk en dis van die jaren.
- (1) G. CAPPON, De herberg St.-Hubrecht, in Zilleghem 1980 p. 19-25.
 - (2) G. CAPPON, De Witte Doorn, in Zilleghem 1984 p.27-35)
 - (3) F. RONSE, Geschiedenis van Zedelgem-Veldegem, Torhout 1934 p. 149-150.

DAGBOEK VAN EEN SOLDAAT-BRANCARDIER

10 MEI - 18 AUGUSTUS 1940

(vervolg)

Br. Grégoire

In de late namiddag rolde de laatste "train sanitair" binnen, geladen met zware gekwetsten ! De kommandant-dokter had ons opgemerkt. Hij sprong af en vroeg ons hem te helpen: "Ik sta hier gans alleen voor heel die trein met alleen twee infirmières. Kom ons a.u.b. helpen !"

We lieten ons niet pramen en vlogen om onze valiezen. We dankten onze vriendelijke bazinne en wipten de trein in. We installeerden ons in de fourgon langsachter. Met onze nieuwe kommandant verdeelden we het werk: ik speelde kok en de maatjes deden controle bij de gekwetsten.

Mijn keuken was deerlijk gestoffeerd: enige broden en 'n paar emmers water!... Of mijn maats op de hoogte waren van ziekenverzorging, dat was af te wachten. 't Was een samenraapsel van "anciens" uit diverse compagnies. Hoe ze aangeduid werden om ziekiendienst te doen, was mij een raadsel. Door het onverwachts binnenrukken van de

Duitse tanks lag alles overhoop! 't Werd een orde-loos gedoe. De versperringen aan de grens hadden tot niets gediend. Ze waren er! 't Was op vele plaatsen van "sauve qui peut!" En zo was ons verraste leger dooreengeschud en sloeg op de vlucht. Zo waren er van die mannen in 't hospitaal Nr. 10 aangeland. Van mijn groep was ik alleen infirmier. D'andere jongens waren goed voor alle werk. En ze deden hun best!

Boven op 'het dak van ieder wagon waren reuzen rode kruisen geschilderd omzo gevrijwaard te blijven (zo dacht men) van bombardementen! Eens de trein in gang, bracht ik 'n bezoekje aan de gekwetsten: sukkelars allemaal, die reeds kennis hadden gemaakt met het eerste oorlogsgeweld. Aangezichtenbedekt met zwachtels, omwonden benen en armen, allen vastgeriemd op speciale berries. Smekende bange wezens! Hier en daar 'n stil vraagje naar water. 'k Vloog naar mijn keuken en kwam aangedraafd met gevulde veldflessen. Ik sprak hen moed in: "We trekken naar 't zuiden van Frankrijk, weg van alle gevaar!" Ik keek naar buiten; we naderden de grens. Overal zenuwachtig gewemel van vluchtende mensen! Hele benden jonge fietsers! Verboden doorgang aan de grens. Geen plaats meer in Frankrijk! Alles vol! Doelloos werd rondgedoold. Velen zaten in hagen samengehurkt, of in een put in de duinen. Anderenzochten ijlings 'n andere weg om over de grens te geraken... Betreurenswaardige gevolgen van die herhaalde paniekzaaiende radioömeropen!

Onze trein hield halt in het station te Duinkerke, voor enkele ogenblikken maar. Overal in 't ronde

brandende puinhopen ! Hier hadden stuka's 'n razende vernieling uitgevoerd !

Onze reis ging verder, naar Calais. Langs de wegen uitgebrande auto's - waarschijnlijk beschoten geweest, daar in de carrosseries kleine donkere kogelgaatjes gezaaid lagen.

Te Calais werd eveneens voor enkele ogenblikken halt gehouden. 't Was al avond en de donkerte vil in. Dreigend geronk in de lucht ! Plots regende het brandbommen in en om het station. 't werd één vreselijke vuurgloed: de vlammen dansten boven de daken ! Verschrikte bewoners kwamen naar buiten gevlucht. 't Werd één geklaag en geroep om hulp ! Onze gekwetsten huilden om weg ! De machinist controleerde de spoorbaan en al gauw rolden we de baan op, richting Boulogne. Daar werd geen halt gehouden. De vaart ging verder, naar Etaples. Er werd gegareerd op een zijspoor buiten het station. Door een geweldig tekort aan verbanden vroeg de dokter me naar 't hospitaal te gaan om materiaal. Ik wilde juist het station verlaten, toen de chef me toeriep: "Où vas-tu ?" Op mijn antwoord wees hij omhoog.... Verschillende Duitse escadrilles toerden dreigend boven ons ! Ik bleef staan en keek toe. 't Was 6 u in de morgen. Plots 'n regen van bommen. Ze doemden neer en spatten open op de vele rijen wagons vol oorlogsmateriaal, ook paarden. Met de slag lag ik plat tussen twee hopen zand... Een hartverscheurend gehuil steeg op uit de verhakkelde wagons ! Eens de rook opgetrokken, haastte ik mij naar mijn trein. Niemand getroffen, gelukkig. Onze gekwetsten waren radeloos van schrik, te meer ze bloed zagen vloeien uit opengereten dierenwagons. Zwaar gekwet-

ste paarden lagen wroetelend dooreen, midden plassen bloed !

"Infirmier," vroeg mijn opgewonden dokter, "wat zullen we nu doen ? Ik heb maar één oplossing: Sauve qui peut ! Wij kunnen onze weg niet meer verder zetten, daar de brug vernield is !"...

De machinist maakte aanstalten om te vluchten. Ik vroeg met aandrang terug te keren naar Boulogne. En dat deed hij !

In de avond kwamen we aan. Engelse wachten, schietensgereed, dwaalden rond in de invallende duisternis. Duitse kanons grolden in de verte. Nu en dan sloeg een fluitende houwtser in ! Oververmoeid gleeed ik neer in de middengang tussen de bedden en zank weg in 'n diepe slaap... Plots schudde een harde klop in mijn wezen me wakker; 'n robbelinge volgde... een vrouwenstem gilte ! En tastend aan mijn zere kake riep ik, overtuigd dat het een van onze infirmières was: "Watkom je gie verdommelinge hier doen ?" Ze

bleitte terug: "Le commandant vous appelle dans les souterrains!" Ik ging mee.

Wat 'n akelig schouwspel : al die ondergrondse gangen stonden vol geperst met vluchtelingen ! Kleine kinderen lagen te slapen tussen benen van mannen, die met gebogen hoofden leunend tegen wakke muren en de handen op de knieën ook zochten naar wat rust. Bedorven lucht walmdede langs de stenen trap naar boven. Er heerste een doodse stilte...

In de rechterhoek zag ik mijn kommandant, de

twee infirmières en de mannen gehurkt zitten. Voorzichtjes tertend over benen en beentjes, geraakte ik er bij. Niemand sprak. Overmand door de drukkende lucht zeeg ik neer half-in half-uit 'n donker hol en 'k vergat meteen al die mensensmiserie! Hoelang ik daar gelegen heb, weet ik niet. Toen ik wakker werd wriemelde 'n fel riekende stank mij in de neus, zo fel dat ik dreigde te braken. Ik wrocht me recht en stapte alover de sukkelaars naar de trap en naar boven. Die vervelende stank was mij gevolgd.

Nieuwsgierig trok ik onze trein in. Onze jongens waren er nog, maar velen smeekten om water. Dat kon ik in overvloed bezorgen, daar men overal in de Franse stations waterkraantjes vindt. Intussen waren de mannen een na een voorzichtig naar boven gekomen. 'k Zeg: "Gauw manne, water bijhalen, onze maatjes hebben dorst !" Jammer genoeg had ik in mijn keuken geen eetvoorraad. Ik kon dus niks presenteren.

'k Ging eens neuzen in een grote stapelplaats van 't Engelse leger. Mijn ogen vielen op de vele hoog opgestapelde kistjes koeken ! Een Engelse wacht kwam naderbij, 't geweer in de handen. Hij vroeg me: "What do you look for?" Met mijn handjevol Engels vroeg ik naar die zoekigheidjes voor mijn gekwetsten. "Take what you want" zei hij, "because the Germans are coming!" 'k Scheerde twee bakjes onder de armen en wipte de trein in. "Maatjes," riep ik, "hier zè ! 't Is kermis ! Grijp maar toe ! 't Zijn goeie ! " 'k Haalde nog 'n paar kistjes bij als voorraad. Toen ik mijn voorraad in de fourgon had opgeborgen, stapte ik op het perron en zag 'n Engelse zeekapitein dreigend zijn revolver richten op 'n maat van mij, een Brusselse restauranthouder.

Die had 'n overall over zijn soldatenplunje getrokkenuit vrezèdoor het aanrollend Duitse leger als krijgsgevangene meegevoerd te worden ! Zijn khakibroekspijpen waren nog goed zichtbaar en hij viel dus op als 'n "verdacht persoon". De kapitein riep me bij: "You know this man ?" 'k Antwoorde prompt, dat hij mijn kameraad was. "Hij heeft geen paspoort bij zich," snauwde hij terug. "Heb jij papieren bij ?" Ik trok mijn "livret militaire" uit mijn binnenzak en toonde mijn paspoort. Lang keek de kapitein naar de foto van mij én dan naar mij. Hij begon te glimlachen endan: "You are a Xaverian Brother?" 'k Antwoorde seffens: "Yes, of Bruges. We have also Brothers in England !" Daarop vertelde hij dat hij 'n oud-leerling van de Broeders in Engeland was. Ons gesprek werd plots afgebroken door 'n zwaar bombardement uit de lucht: escadrilles stuka's sneden door elkaar en duikelden lijk dolle sperwers naar beneden om hun bommenlast te lossen. In één slag lagen we gedrieën onder de dichtste wagon, de ogen gesloten en luisterden: gekraak en gerinkel !

't Was 23 mei en 8.30 u in de morgen. Mooi zonneneer ! We kwamen schuchter rondkijkend uit onze schuilplaats en 'k vroeg aan de kapitein zijn revolver weg te bergen. 'k vroeg hem, of het waar was dat alleen Engelsen op de boten toegelaten waren om te vluchten. En vòòr 't antwoord kwam, stond onze kommandant-dokter en de twee infirmières voor me met valiezen in de hand: "Infirmier, nous partons; tirez votre plan!" 'k Smeekte de Engelse kapitein ook onze gekwèstjongens te mogen opladen, bestemming Engeland. Hij beloofde de nodige stappen te doen... Intussen rolde een mooie Plymouth het station binnen.

Haastig sleurde 'n opgeschrikt koppel enkele valiezen buiten en kwam op mij afgestapt: "Soldier, if you like a car, you can have it", en ze verdwenen de boot in. 'k Was met de slag eigenaar geworden van een prachtwagen ! 'k Vertelde rap het geval aan mijn Brusselaar, die me aanporde te vluchten, weg, uit het gevaar... 'k Had niet graag gehoord later, dat zelf de infirmier (die een geestelijke was) hen allen in plan had gelaten. Daarom bleef ik op post !

Daar kwam onze zeekapitein terug: "Goed nieuws", lachte hij, "ge moogt alle gekwetsten opladen, maar spoed u, de vijandelijke tanks naderen snel."... Daar krakt het station en de haven onder 'n nieuwe bommenregen ! Op handen en voeten werk ik mij naar beneden in de gaanderijen om de mannen op te trommelen: "Kom gauw helpen," gebod ik, "we mogen onze gekwetste jongens overladen op 'n Engelse boot!" - "Jamaar," hakkelde er een, "wij moeten toch ons leven niet riskeren voor 'n ander ?" - "Wij moeten onze plicht doen," maande ik. Schoorvoetend ging het naar boven. We haastten ons de trein in en meldden 't blijde nieuws ! De berries werden een voor een losgemaakt en naar de boot gebracht. Af en toe duikelden we tussen twee perrons tegen de bommenscherven, rafelden weer recht en rap onze vrachtafgeven aan bereidwillige matrozen... We hadden te slepen en te dragen, neer te vallen en op te wippen tot elf uur in de nacht. De bombardementen werden intensiever naarmate Rommels leger dichterbij kwam. Intussen hadden Engelse soldaten hele rijen auto's het water ingedonderd en de kanonnen op de schepen trokken hun loop neerwaarts en vernielden alle nieuwe trucks, die daar gereekt stonden tegen de hotels aan de overkant.

Deze zaten volgepropt met vluchtelingen ! Wat 'n slachting zal daar aangericht geweest zijn ? 't Werd een verschrikkelijk vuurwerk: vuurspuwendes kanonnen, brandende auto's, uiteenspattende bommen en het eerste gerikketik van inrollende tanks ! 'n Hel van vuur en vernieling ! 'k Bad spontaan: "A peste, fame et bello... libera nos, Domine !" Ik had zovele keren die litanie meegezongen op de kruisdagen, terwijl we door de rustige landwegen trokken, processiegewijze !

Onze snelboot, de laatste om te vertrekken, lag gereed om zee te kiezen. Ik had aan mijn maats gevraagd mee te reizen naar Engeland. Niemand durfde, daar ze vreesden voor de aanvallen van de Duitse duikboten. Ze vluchtten allen naar de "souterrains" terug. Ik besloot de overvaart alleen te wagen... Daar staat op de boord 'n dame, smekend om haar gekwetste man te halen. 'k Vroeg aan de matrozen of dat nog kon. Op hun bevestigend antwoord en met de hulp van 'n bereidwillige burger waagden we ons naar de aangeduide plaats. Gauw op een berrie ermee ! 'k Gaf mijn valies aan de vrouw en gestopen holden we met onze last naar de boot. De man werd binnengedragen en wij sprongen aan boord. Bekommerd om mijn valies wachtte ik de dame op, die niet meer opdaagde. Waarschijnlijk getroffen, ergens neergevallen ?... En de boot vertrok, vuur spuwend naar alle kanten uit ! Heel die brandende haven deinde stilaan weg. Ik besloot maar naar binnen te trekken. Wat 'n hitte daarbinnen ! 'k Voelde me 't zweet uitbarsten langs alle kanten en mijn keel stond droog van al dat poer daar te Boulogne. 'k Vroeg om wat water. 'n Vriendelijkematroos wees me 'n waterkraantje aan en 'n blikken kom hing ernaast. Ik dronk zeven komme-

tjes naeen leeg en hurkte me neer tegen de binne- wand. Overal lagen soldaten, volledig uitgerust, te slapen. Alleen de matrozen waren in de weer. Plots 'n doeveringe van neerhollende matrozen Ze grepen naar buizen boven ons en klommen te- rug naar het dek. 'k Vroeg aan de laatste wat er gaande was. Hij antwoordde dat 'n Duitse duikboot op komst was ! 'k Dacht aan de woorden van mijn maats: "De Duitse duikboten zullen u allen keldereren!" Nu stonden we voor het feit. De matrozen spanden met die buizen 'n stalen net op enkele meters van de boot af om afkomende torpilles op te vangen. Zulk tuig is zeer gevaar- lijk en slaat bij aanraking met de boot geweldige bressen, waardoor 'n onvermijdelijke keldering volgt. Zulk tuig (ongeveer 8 m lang) wordt af- geschoten van op ongeveer 300 m en mist zelden zijn doel. Het wordt voortgedreven door 'n schroef vooraan, die in werking treedt door geperste lucht en dat voor ongeveer 300 m. 'n Levensgevaarlijk spel is dat. De Duitsers waren specialisten in dat vak en hebben vast en zeker 'n groot verlies berokkend aan de geallieerde vloot. Gelukkig, de uitvinding van dit stalen net heeft veel schade verhinderd. Voeg daarbij de torpedojagers (snel- ler dan de duikboten): die vernielden de onderzee- ers met dieptebommen !

Een van die gevaarlijke tuigen kwam op onze boot af ! Onze snelboot verhoogde zijn snelheid om het naderend gevaarte te ontwijken, wat gelukkig gebeurde!... Was dit niet gebeurd, dan verander- de die aanrollende torpille van richting door de jacht van het net. Eens het schroefdraaien stil- gevallen, zinkt ze... Enkele ogenblikken nadien waren de matrozen daar terug met hun buizen!...

Opeens schoot me te binnen dat ik zonder valies zat ! En we naderden snel Dover. Er was maar één oplossing: geduldig wachten tot iedereen over de loopplank aan land was gestapt. Maar geen vrouw te zien !

En nu stond ik gans alleen in die haven, nauwelijks verlicht door blauwe afgeschermdde lampjes, laag tegen de grond. Wat nu aangevangen ?... 'k Wandelde weifelend de richting op, die de soldaten hadden genomen. Niet verre van mij af hoorde ik 'n zware stem: "Belgian soldiers come here!" Ik ging op het geluid af en daar stond voor me een zwarte reuzengedaante. "You are a Belgian soldier?" vroeg hij, "come with me !" Hij duwde me in een autocar van twee étages. 'k Klom naar de bovenste. In de verste hoek lag 'n Belgisch soldaat te tukken met het hoofd tegen de ruit. De motor sloeg aan en we bolden de ingeslapen stad in. Ik tuurde door de voorruit naar het streepje licht op de weg. Daar begon ons gevaarte te vertragen en viel stil voor een machtig gebouw. 'k Werd binnengeleid in 'n prachtige luxueuze zaal van het "Leger des Heils". Overal brandden afgeschermdde lampen. Rondom rond lagen langs de zijwanden Belgische families in dekens gewikkeld te slapen. Ik bekeek ze allen en erkende niemand. De brede lange middenbeuk was gevuld met gevoerde stoelen, netjes in rijen. Langs voor op een verhoog prijkte 'n reuzenorgel! Vòòr de eerste rij rechts lag 'n Belgisch onderofficier ook verreweg in 't dromenland.

Door het verschuiven van een stoel schoot hij wakker, keek verdwaasd in 't ronde, rechte ne keer armen en benen in geuwde zijn mondspleet open

met 'n diepe zucht. Mij ziende, scharrelde hij recht, gaf me de hand en vroeg: "Ben je Vlaaming?" 'k Hoorde dat het een Westvlaming was en 'k vroeg zonder antwoord te geven op zijn vraag: "Vanwaar ben JIJ?" - "Van Koekelare", lachte hij. En ik seffens: "Ik ben van Zedelgem, dus gebuur van je! - Dat ken je toch?" - "En of!" zei ie, "'k ben er nog geweest met de kermis!" Intussen was 'n netgekleed lachend juffertje van het Engelse Rode Kruis bijgekomen. Ze droeg 'n doorzichtige blanke sluier om het hoofd, waarop langsvoor 'n rood kruiske prijkte. In haar handjes hield ze 'n grote platte schaal, met 'n wit lint om de hals opgehouden en daarop volle kopjes drank, sneetjes brood en kaas. Vriendelijk piepte ze: "Soldier, take what you want, please!" 'k moest niet lang denken: drank ziende, kreeg ik weer dorst en greep toe. 'k Goot kop omhoog, een ferme geut naar binnen, maar met de slag lag het op de grond! "Bah," viesneusde ik, "What kind of drink is that?" Het meisje keek me zeer verwonderd aan en dan: "That's thee! You don't like it?" - "Maar meisje toch," zei ik in 't Vlaams, "dat is kemel..." (de rest slikte ik in). 'k Greep maar naar water en 'n paar sneden brood. Ik dankte. Ze groette zeer voornaam: "Good night" en 't sneeuwwitje verdween.

Al etend werd er 'n beetje gebabbeld over de Zillegemse streke, die ik nog moest leren kennen. Overmand door de vaak liet ik me glijden op de vloer en was algauw weggezonden in 'n diepe slaap!

't Was al laat in de morgen toen ik wakker schoot, 'n Officier van de Ambassade te Londen had me wakker getikt met zijn schoen: "Eh bien," zei ie,

"bien dormi ? Venez avec moi prendre le déjeuner." 'k Was seffens debout en mee. In een fijn restaurantje mochten we aanzitten en bestellen. Ik vroeg natuurlijk lijk alle Engelsen spek en eiers, met brood en koffie. Algauw zaten we aan de slag.

Eens dat voorbij, kregen we bevel te vertrekken naar Londen. De autobus stond klaar om ons naar het station te brengen. De trein stond startens-gereed. 't Werd 'n korte rit.

'n Mooie verrassing wachtte op ons daar te Londen: wij, simpele soldaatjes, werden binnenge-loodst in 'n Ambassade, die straalde van over-dadige luxe. In een grote zaal mochten we be-schikken over 'n zacht bed, met blanke lakens en bebloemde dekens in plaats van 'n zak stro. Aan 't buffet mochten we bestellen volgens eigen smaak. 's Middags werd een flink diner opge-diend en 's avonds nog 'n duchtig souper ! Wat zeg je ! De oorlog waren we vergeten !

Wat me toch geweldig opgevallen was bij het bin-nenrijden van "the Central Station", was de verma-ning aan de bezoekers in koegrote letters aan-gebracht: "Be ware of pickpockets" ! En dat in die beroemde stad Londen !

25 mei: 't Schoon liedje was uit: we moesten op-hoepelen. Wij, soldaten, samenraapsel uit alle soorten pelotons (te kennen aan hun insignes). Weer de trein op: acht man per coupé. Er was controle. Voor 't vertrek vlogen de portières open en men gooide acht broden en vier kilo kaas naar

binnen. Elk diende naar zijn brok te grijpen en de kaas werd verdeeld. En de trein vertrok. We bolden door ongekende landschappen...

We arriveerden te Haverfordwest. We moesten uitstappen, ons netjes in rijen van vier opstellen en flink opstappen door de straten ! De bevolking moest op de hoogte zijn van onze komst, want de trottoirs waren dicht bezet met nieuwsgierigen, die zwijgend toekeken als naar 'n Veurnse boeteprocessie. Opeens klonk het commando: "Compagnie, halt ! - Rompez les rangs !" We stonden voor een verlaten hotel. Daar maakte ik kennis met twee Broeders van Oostakker. We trokken samen naar boven en installeerden ons op de eerste verdieping. Vier blote muren en de vloer volgezaaid met muizen....!

Op de straat bulderde 'n militaire stem: "Rassemblement voor 't avondmaal !" We stormden naar beneden, want 'n soldaat is altijd stipt op post voor "la bouffe". Werkelijk, op 'n honderdtal meter verder trokken we 'n soort toneelzaal binnen. Brood was er te krijgen met kunstboter en kaas, en natuurlijk weer die wansmakelijke thee. Ik at wel, maar dronk niet. De knabbelinge zonk moeilijk naar beneden. 'k Probeerde toch wat van dat spoelwater te drinken, of anders greep er halfweg mijn slokdarm een ware opstopping plaats.

Eens buiten, deed ik met de broeders 'n wandeling door de straten midden de nieuwsgierigen. Eén waagde te vragen: "Will you drink a glass of beer ?" Ik knikte rap: "Yes, I like !" Met dat Engels volk trok ik 'n café binnen; de broeders

gingen naar het hotel. Algauw stond 'n grote kan bier voor me en 'k greep toe. 't Smaakte veel beter dan die kemelse thee! "You smoke?" vroeg 'n jonge kerel. - "Of corse," zei ik, "but I have no sigaretttes!" Algauw had ik enkele pakjes "Players" in mijn kleren, want sedert 't verlies van mijn valies was ik willens nillens geheelonthouder. Ik pafte er lustig op los 't ene na 't andere... 'n Meneer vroeg of ik geld bezat. Op mijn ontkennend antwoord deed hij 'n greep in z'n broekzak en stopte me de hand vol klinkende Engelsé munt. Ik had geen benul van de waarde tenoverstaan van onze Belgische munt. Toch was ik er weigerig over.

Vooraleer afscheid te nemen, waren ze toch benieuwd een en ander te vernemen over 't front. Ze moesten o.a. weten vanwaar we kwamen, of we tegen de Duitsers in 't gevecht gestaan hadden, of de Engelsen stand hielden en of er vele gesneuvelden waren.... Op al die vragen antwoorden was voor mij moeilijk. Daarvoor moest ik diep tasten in mijn Engelse woordenschat. 'k Voelde op dat moment de noodzakelijkheid aan om, bij mijn eventuele terugkeer mijn Engelse vocabulaire wat aan te vullen. 'k Groette dankbaar die lieve mensen voor hun "kindness" en ging mijn twee broers opzoeken. Ze lagen op hun strozak op mij te wachten.

"Hier, broere, we hebben voor u een strozak kunnen meerispen om een zacht en rustig te kunnen slapen deze nacht," zeiden ze. 'k Reikte hen dankbaar elk een pakje "Players" aan en vertelde mijn avontuur met die Engelse familie. 't Werd laat. De nacht viel in en bij gebrek aan verlichting lagen we algauw in 'n diepe slaap.

We ontwaakten op 26 mei en zochten naar wat water om ons te verfrissen. Aan scheren moest ik niet denken: geen materiaal bij de hand ! Dus maar de baard laten groeien. De haren kamde ik met 'n geleende kam voor 'n stuk spiegel en we trokken dan naar ons restaurant "for breakfast". Jammer genoeg: geen spek en eiers, wel brood en de traditionele kaas met die vervloekte thee !

In de loop van de voormiddag meldde zich een kommandantje van 't Belgisch leger aan. Bij 't zien van die Belgische soldaten en bewust van zijn militaire graad, schoot hij "en position" voor ons en riep met kordate stem: "Hier moet 'n sentinelle de wacht optrek aan de deur, compris ? Om de twee uur moet die wacht afgelos, compris ?" De mannen schoten als op commando in 'n luide schaterlach en enkelen riepen: "Da moeste je komen commanderen op 't front, maar hier niet. Maak dat je wegkomt of we zetten je zelf op de wacht, compris ?" De kleine droop af, uit vrees in 'n catchgreep gevangen te geraken. Geen gradé meer gezien...

Hel de dag slenterden we rond op verkenning.

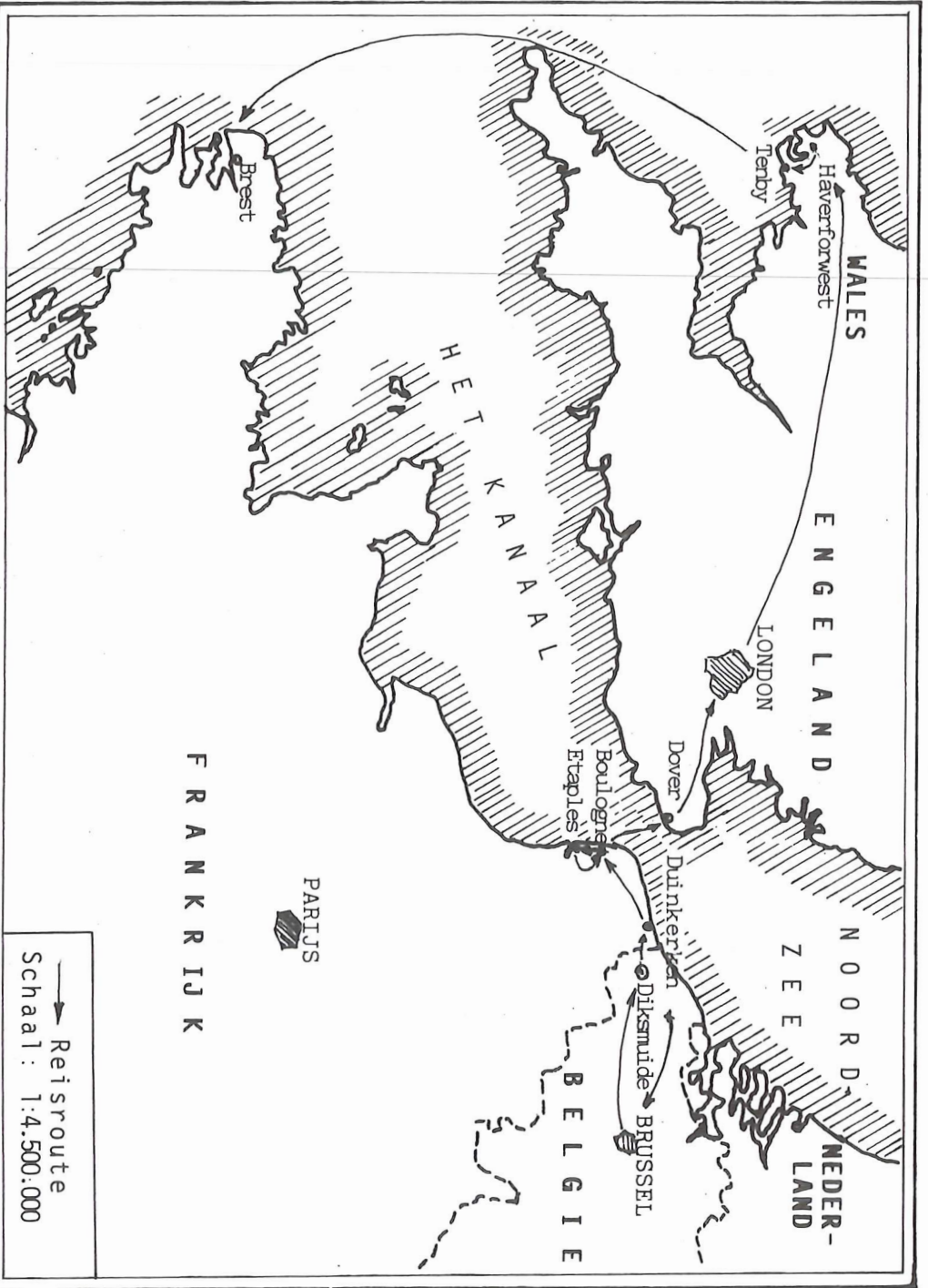
In de namiddag kwam plots 'n onweer op na zoveel zonnige dagen. 't Bliksemde en 't donderde en 't goot water. We sprongen gedrieën onder 'n vooruitstekend afdak om niet doornat te worden!

Op 27 mei kwam er nieuws. We vertrokken naar Tenby per trein. Daar logeerden we in verlaten villa's. De uren van de maaltijden werden opgegeven door 'n vriendelijke dame die we gauw de naam gaven van "Marraine". Ze kwam ons elke dag bezoeken: ze bracht regelmatig 'n versnape-

ring mee, meestal chocolade. Wie iets verlangde van ondergoed, moest maar spreken. 'n Echt goeie vrouw, die keurig Frans sprak.

Ik ging eens op verkenning, gans alleen, op zoek naar 'n katholiek kerkje. 'n Heer met lange baard sprak me aan: "Soldier," zei ie, "You have to shave yourself !" - "I like to do it, but I have no razor !" Ik moest met hem mee en kreeg 'n veiligheidsscheermes, 'n borstel en zeep. Intussen had ik ook in 'n hof 'n kapelleke gevonden, waar menop de zondagen mis kon horen. 'k Trok naar mijn villa om mij te scheren. 't Was een echte karwei, maar 't ging toch. En nu maar weer de baan op.

Daar, op een stenen trap, zat 'n Belgisch onder-officier, de vuisten tegen de kaken en dromend voor zich uit te staren. 'k Zette me naast hem en we keken mekaar ondervragend aan. Dan begon ik: "Ge ziet er moedeloos uit, maat ? Toch niet ziek ? We hebben het hier goed: we zijn buiten gevaar !" - "Ja," kloeg hij, "we zijn buiten gevaar, maar we zitten hier, hé, hier over 't water en voor hoelang ? De oorlog kan jaren duren en zo zitten we hier verreweg van huis: Ik ben getrouwd, weet je. Wanneer zie ik vrouw en kinderen terug ?" - "Maar, vanwaar ben je ?" neusde ik. - "Ik ben van Oudenburg," ketste hij terug, "suikerbakker in de Kapellestraat aldaar!" - "Kom, maatje," troostte ik, "we gaan samen 'n wandeling doen. We hebben tijd. We zijn geburen, want ik ben van Zedelgem!" Hij ging mee en bleef ook de volgende dagen mijn gezelschap.



MALES

ENGELLAND

NOORD

ZEE

NEDERLAND

BELGIE

FRANKRIJK

HET KANAAL

Brest

Haverforwest

Tenby

LONDON

Dover

Boulogne
Etaples

Dinkerken

Diksmuide

BRUSSEL

PARIJS

Reisroute
Schaal: 1:4.500.000

Langs de weg maakten we kennis met 'n Engelse student: John Griffiths, wonende Trafalgar Road nr. 6. 'n Flink opgeschoten boy ! Hij vroeg me hem wat Frans bij te brengen. We maakten 't volgend akkoord: hij zou Frans spreken en ik zoveel mogelijk Engels, en we gingen mekaar verbeteren. Die lessen gingen door in de namiddagen langs het water.

Tenby is een stadje, waarvan 'n deel omringd is door oude muren ('n soort versterkte burcht). Men kan er binnen op elk ogenblik, want de zware poorten blijven steeds open.

Op 'n avond stapten Charles en ik door de opening binnen. Onze ogen vielen op een groot restaurant: binnenin volle licht, niet afgedempt. De gelagzaal zat proppensvol soldaten. "Gauw, Charles," porde ik, "we gaan 'n keer binnenneuzen." Alle ogen waren op ons gericht bij het binnenkomen. Een Engelse soldaat schoot zich naar de piano dichtbij en speelde de "Brabançonne"... Doodse stilte binst de uitvoering en daarna uitbundig applaus ! Gedecideerd zette ik mij op mijn beurt aan de piano en speelde: "God save the Queen"! Staande en in onbeweeglijke houding luisterde iedereen. Daarop brak 'n gloeiend handgeklap los ! We moesten aanzitten. Allerlei cakes werden ons voor de neus geschoven. Vrezende voor thee, vroeg ik twee kopjes koffie. Daar was geen bier te krijgen: alcoholische dranken waren streng verboden in soldatenkantienes. De meisjes van dienst komen nooit vanachter de toog: soldaten bestellen en bedienen zichzelf. We amuseerden ons tot laat in de nacht. Eens thuis, installeerde ik mij nevens Charles. We waren echte Vlaamse broers geworden en zwoeren bij elkaar te blijven.

Op 28 mei verspreidde zich het nieuws dat koning Leopold III de wapens had neergelegd om zijn volk te sparen voor verder onheil. Sedertdien bleven we zoveel mogelijk uit het gezelschap van de Engelsen weg. Onze Marraine bleef ons spijt alles trouw.

Op 1 juni kwam men vragen naar vrijwilligers van het Belgisch Rode Kruis om naar 't front te trekken in Frankrijk. Ik gaf me aan en maande Charles aan hetzelfde te doen. Dat gebeurde op 3 juni in de namiddag. Per trein ging het naar Milford, waar Hollandse cargo's op ons wachtten. Alle vrijwilligers moesten aan boord van de cargo "Bataviër II". Daar verscheen voor de laatste maal onze lieve Marraine aan boord. Ze gaf eenieder de hand met daarbij nog 'n versnapering: 'n dubbel pak chocolade ! Ze wuifde van op de boord met de hand en riep in 't schoon Frans: "Bon voyage, mes enfants !" We plaatsten ons "en position" om te groeten en zwaaiden dan met beide handen onze dankbaarheid uit!...

('t vervolgt)

ZEDELGEMSE EN VELDEGEMSE FAMILIENAMEN

DIE HUN OORSPRONG VINDEN IN VOORNAMEN

Willy Peirsegaele

1. Namen hebben een betekenis.

Tegenwoordig speelt de betekenis van een naam nog zelden een rol. Oorspronkelijk was dat anders. Germaanse voorouders die hun zoon Wolf noemden, bedoelden daarmee dat de jongen dapper en sterk als een wolf zou worden. Tijdens een oorlog noemden de Germanen hun dochter Frieda en de Grieken Irene, om hun hoop op vrede tot uitdrukking te brengen. Vlaamse gezinnen hebben een voorkeur voor Lutgart en Godelieve zonder altijd te weten dat de eerste naam betekent: "beschermster van het volk" terwijl de tweede voor zichzelf spreekt.

2. Van voornaam naar familienaam.

Heel lang droeg men maar één naam. Er waren dus veel namen nodig. In Italië bestaan er al familienamen rond het jaar 1000. Deze mode is van het zuiden naar het noorden overgewaaid. In de 13de en de 14de eeuw zijn de namen in Vlaanderen erfelijk geworden. In de 16de eeuw verlatijnsten de humanisten hun naam. Zo kennen we Justus Lipsius voor Joost Lips, Mercator voor

de cartograaf Gerard Kremer of Kramer (1512-1594), Petrus Canisius voor de Nijmeegse jezuïet De Hond en Plancius voor de Vlaming Plaetevoet. Op 18 augustus 1811 liet Napoleon alle burgers inschrijven in de burgerlijke stand, met een vaste onveranderlijke familienaam.

3. Categorieën van familienamen.

We onderscheiden er vier:

- a) Vadernamen: Janssens, Pieters, Bastiaens.
- b) Herkomstnamen: Van Damme, Verbrugghe, Verdonck.
- c) Beroepsnamen: Debacker, Debrouwer, Decuyper.
- d) Sport- of bijnamen: De Langhe, De Korte, De Grootte...

Laten we nu overgaan tot de Zedelgemse en Veldegemse familienamen zelf, die we alfabetisch behandelen.

Ackaert, Acke, Ackou: van de Hebreeuwse naam Johanan, wat betekent: "Jahweh is genadig". Johannes wordt meestal Jan, oms ook Hans. Daar de h in Vlaanderen vanouds niet meer uitgesproken werd, viel ze soms ook weg bij het schrijven. Zoals de Brabanders gemoedelijk een Jan aansprekenmet Jakke, zo zou de n ook weggevallen zijn uit (H)anneke. Vandaar Ackaert, Acke, Ackou.

Die Jan is door de eeuwen en in alle talen de geliefkoosde jongensnaam bij uitstek geweest. Bij ons in West-Vlaanderen zeggen we Jan, Pier en Pol, of Jan en alleman, als we de eersten de besten of gelijk wie willen aanduiden. Soms

is dat ook Jan Publiek. Na 1830 prezen de Hollanders hun soldaten met Jan Dordaat, maar wij noemden ze Jantje Kaas. De Hollanders noemden hun matrozen "Jantjes". Een winkelier van de oude stempel zegt: "'t Is hier Jantje Contantje". Wie niet van risico's houdt, heeft als lijfspreuk: "Liever blô Jan dan dô Jan". Sindsde 17de eeuw noemthet gepeupel Jan Hagel of janhagel. Gezelle tekendede spreuk op: "Jan behoort bij de dronkaardsniet, maar hij is Groten-Durstens zeune". Jansalie is de onnozele hals. Sommigen hangen gaarne de grote Jan uit en als ze te erg overdrijven zeggen we dan: "Goên avond, Jan". Hans uit "Hansje en Grietje" is ook van die familie. En Hansworst ook. En we vergeten er nog ! Zoals Jan-mijn-voeten, die aan alles zijn voeten vaagt en Jan Doetal, die bereid is alle karweitjes op te knappen.

Die Jannen werden populair in de eerste plaats door Johannes de Doper of Jan Baptist (geboortefeest: 24juni); vervolgens door de apostel Johannes, de broer van Jacobus (feestdag: 27 december); nog door Joannes Chrysostomus, een Oosterse kerkvader uit de 4de eeuw (feestdag: 27 januari); door Joannes van Damascus uit de 8ste eeuw (feestdag: 27 maart) en door Joannes van Nepomuk, martelaar van het biechtgeheim in 1393 en wiens standbeeld op een brug prijkt te Brugge (feestdag: 16 mei).

Mannelijk roepvormen van die naam, die we bij ons vinden: Jan, Hans, Jo, Johan, Wannes; in het Frans: Jean, in het Engels: John en Johnny en in het Russisch: Ivan.

Vrouwelijke vormen zijn: Annie, Jo, Joanna, Joke; in het Frans: Jeanne en Jeannette; in het Ita-

liaans: Giovanna; in het Spaans: Juanita en in het Engels: Jenny en Jessie.

En hiermee nemen we afscheid van heel het Hannekensnest !

('t Vervolgt)

nieuw:

Dr. P. Vandewalle: Oude maten, gewichten en muntstelsels in Vlaanderen, Brabant en Limburg.

Bijna twee eeuwen na het invoeren van het metriekstelsel worden nog steeds oude maten gebruikt en is de herinnering eraan bij velen nog steeds levendig.

Toch stelt men vast dat zeer veel mensen problemen hebben met de omzetting van de oude maten in de huidige. Daarom dit handige en praktische werkje dat op wetenschappelijke basis de metrologische problemen hoopt op te lossen.

De 70 bladzijden tekst bevatten volgende gegevens:

- een inleiding.
- een lijst met de namen van 1126 parochies en dorpen met hun omzettingscode.
- de waarde van de el, de voet, de vierkante roede, de korenmaat, de havermaat, de pint en het pond voor de verschillende kasselrijen en omschrijvingen van het vermelde gebied.
- gegevens over de toenmalige muntstelsels, de waarde in goud en zilver van de toen gangbare munten.

Uitsluitend te bestellen door overschrijving van 150 Bf + 25 BF verzendingskosten op rekening 384-0262690-01 van P. Vandewalle, Oostende Vermelden: "Oude Maten".

Sterk aanbevolen aan historici, heemkundigen, genealogen, landmeters, notarissen...



